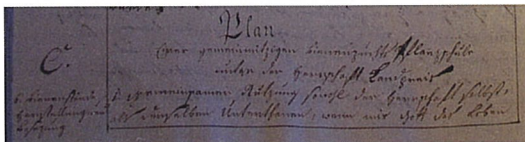

Pravila P. P. Glavarja za čebelarstvo-vrtnarstvo šolo na Lanšprežu iz leta 1781 (II. del)

Andrej Šalehar*, andrej.salehar@bf.uni-lj.si

C) Pravilo: Načrt za splošno koristno čebelarstvo-vrtnarstvo šolo pod gospodstvom Lanšprež

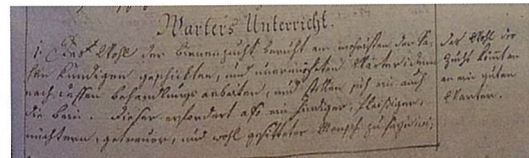
Pravilo: Načrt za splošno koristno čebelarstvo-vrtnarstvo šolo pod gospodstvom Lanšprež – uvodna stran – Glavar 1781. Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. – 1941

Načrt za splošno koristno čebelarstvo-vrtnarstvo šolo pod gospodstvom Lanšprež obsega 17 odstavkov. Osrednja pozornost je namenjena skupnim čebelnjakom, v katerih naj bi bilo po 120 panjev. Glavnica, ki naj bi bila stalna, naj bi bilo plačilo za državnega učitelja v vrednosti 300 goldinarjev na leto. Tako naj bi se v šestih letih zbralo skupaj 1800 goldinarjev, to pa bi omogočilo postavitve in ureditve šestih skupnih čebeljakov. Glavar je bil pripravljen plačati tudi med letom nastale dodatne stroške. Vsak skupni čebeljak mora imeti dobro poučenega skrbnika, ki je zavezan od marca do konca oktobra od jutra do večera paziti na čebele in kateremu pripada primerna letna plača iz skupnega dobička.

Nove čebelje družine (naravni in umetni roji) so namenjene za dopolnitev starih družin ali za nove skupne čebeljake in niso vštete v prirejo. V skupno čebelarstvo lahko vstopi ali iz njega izstopi vsak lanšpreški podložnik. Nadzor in vodstvo skupnih čebeljakov pripada gospodstvu Lanšprež, obe funkciji pa nadzira odbor. Skrbnik mora zapisovati vse stroške (čebelarstva oprema, deske za panje in drugo) in vse prihodke od prodaje medu in voska. Ob koncu leta naredi še letni obračun. Od čistega letnega dobička je 10 % namenjenih za izdelavo in postavitve novih čebeljakov ter za nakup novih panjev, nato je izplačana skrbnikova plača, ostanek pa je namenjen članom skupnosti (tri četrtine podložnikom in četrtina gospodstvu). Po Glavarjevem mnenju bi morali imeti pri izplačilu prednost revnejši podložniki.

* Zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

D) Pravilo: Pouk za skrbnika

Pravilo: Pouk za skrbnika – uvodna stran – Glavar 1781. Zbirka rokopisov – AS SI 1073, 1/24 r, 13. st. – 1941

Pouk za skrbnika obsega 32 odstavkov. Glavar odločno trdi, da sta za vzrejo čebel potrebna znanje ter usposobljenost, zato so po njegovem mnenju za skrbnike primerni le iznajdljivi, marljivi, trezni, zvesti in dobro vzgojeni ljudje. Skrbnik mora svojemu gospodu redno poročati in točno izvesti vse njegove ukaze. Prepovedano je svojeglavo in samovoljno ukrepanje.

To pravilo prav tako zahteva, da je skrbnik stalno, vseh osem mesecev, pri čebelnjaku in mu ni dovoljeno, da bi si iskal dodatne zasluge. Ob prostem času se lahko ukvarja s pletenjem, izdelavo slamnikov in podobnim, za kar naj bi bil posebej izučen, ter si na ta način pridobi dodatni zaslužek. Za zagotovitev stalne navzočnosti so v bližini čebelnjaka postavili tudi uto, ki naj bi ga varovala pred soncem in dežjem.

Podrobneje o Glavarjevem načinu čebelarjenja, ki ga je zasnoval na podlagi svojih dolgoletnih izkušenj, je pisal Mihelič (1976). Tako je v pravilu zasnoval tudi učenje tehnike čebelarjenja: pregledne, ocenjevanje, razvrščanje in označevanje panjev, spremljanje pregledov panjev, dogodkov in ukrepov ter vodenje evidence in zapisnikov o vsem tem. Po Glavarjem pravilo mora čebelar trikrat na leto pregledati panje – spomladi, ob kresu in na vse svete – ter jih ob tem očistiti, oceniti moč družine (pet razredov), zalego (pet razredov) in morebiten pojav hude gnilobe čebelje zalege. Na podlagi teh ocen razvrsti panje v šest razredov in za vsakega posebej določi potrebna čebelarstva opravila: krmljenje, vnovični pregled, dodajanje matice, podstavkov in nadstavkov ter drugo. Gre za zelo sistematičen, strokoven in pedagoško uspešen pristop, ki ga Glavar v zasnovi omenja že v »Odgovoru« (Glavar, 1768). V Janševih knjigah ta sistem ni opisan. Nekatera čebelarstva opravila, ki jih je opisal Glavar, izvajamo še dandanes.

Najpomembnejše obdobje nabiranja medu je ob cvetenju ajde, zato mora skrbnik z dodajanjem pod-

za zdravila in medicinenije (JAZMP).

Pravilo za zdravljenje met (registracijo) pri EU in tako zadostilo kliničnim testiranjem, Ker to zdravilo v RS ri nas ni registrirano), zdravili) pridobil dovolcala v RS. Veletrgovec priložno tudi v slovenito uporabo. V Sloveni-to zapored in do zdaj prejele nobene prija-enja, prav tako pa to-ri na JAZMP. Največ arnosti zdravila lahko romet v določeni/-ih) uporabo tega zdra-VF NVI, pristojnih za va čebel v RS, glede a v obdobju dveh let u za uporabo zdravila avilu.

IE

DELUJEMO:
 Ino valjane satnice
 Ine matične rešetke
 Ine satnike AŽ
 Ine satnike LR, LR 2/3
 Ine mreže
 Ine astična obešala
 Ine matična razstojšča
 Ine vinska razstojšča
 Ine 11 in 14 satne
 Ine valjane lesene
 Ine matične odtočne pipe
 Ine vilce rojev-lesice
 Ine kalce za cvetni prah
 Ine matične obleke in
 Ine kavice
 Ine matične lopatke
 Ine matične zapore
 Ine kalce za prečne zapore
 Ine matične panjičke

stavkov in nadstavkov paziti, da imajo čebele dovolj prostora za delo. Jeseni panje stehta, jih pripravi za zimo in poskrbi za zalogo medu za krmljenje. Vsakodnevna opravila vključujejo jutranji in popoldanski pregled ter obhod čebelnjaka večkrat na dan, preglede posameznih sumljivih panjev in opazovanje stanja čebel. Pozimi skrbnik pazi, da v panje ne zai-dejo škodljivci, kot so miši ali rovke.

Skrbnik naj ne bi imel svojih čebel, da se ne bi pojavil sum poneverb pri krmljenju, rojih in podobno. Ima pa pravico, da ob jesenskem tehtanju dá svoje čebele v skupno rabo. Ker bo tako skrbneje varoval celoten čebelnjak, mu je to celo svetovano.

Razprava in sklepi

Čebelarški nauk, morda boljše učni načrt za čebelarstvo, po katerem je na Dunaju učil Janša, je kmalu po njegovi smrti zapisal Kratzer (1774). Predstavil ga je kot deset pogovorov, ki se zvrstijo v petih dneh. Na koncu so dodana kratka navodila, kako čebelariti in na kaj je treba vsak mesec še posebej paziti. Janšev način čebelarjenja je poimenoval **nov avstrijski način gojenja čebel**. Predpisan je tudi v čebelarskem patentu in priloženih navodilih za čebelarske mojstre – (Bienenzuchtverbreitung ..., Instruktion ..., 1775). To so eni izmed prvih zapisov o poučevanju čebelarstva. V drugi točki Instruktion (1775) je zapisana zahteva, da je treba pri naročilu čebelnjakov s potrebnimi panji upoštevati preizkušena načela prvega dunajskega čebelarskega učitelja Janše. Peta točka določa, da v deželah nihče ne more biti sprejet za javnega učitelja čebelarstva, če se ni učil na osrednji čebelarški šoli na Dunaju, če ga ni izprašal tamkajšnji prvi učitelj in če se seboj ne prinese spričevala, da ni samo usposobljen za samostojno vodenje čebelarstva, ampak da ima tudi sposobnosti za poučevanje drugih.

Pravil za čebelarstvo šolo po vsebini in v obliki, kot jih je napisal Peter Pavel Glavar, po doslej znanih podatkih nismo zasledili. Napisal je štiri pravila, ki jih je vsebinsko prilagodil udeležencem šole in tudi gospodarskim razmeram na gospostvu Lanšprež. S poučevanjem čebelarstva je želel svojim podložnikom pomagati iz njihovega slabega gmojnega položaja in razširjati čebelarstvo kot pomembno gospodarsko panogo. Pri tem je poleg tedanjih splošno znanih tehnik čebelarjenja upošteval tudi zakonska določila Marije Terezije ter svoje dolgoletne izkušnje in postopke pri ravnanju s čebelami. Med določili posebej izstopajo:

- pouk v deželnem (slovenskem) jeziku,
- organiziranje skupnih čebelnjakov,
- dopolnjen Janšev čebelarški nauk,
- prednost imajo vajenci, ki znajo brati in pisati,
- šolanje poteka od začetka marca do konca oktobra na posestvu Lanšprež,

- v skupno čebelarstvo lahko vstopi vsak lanšpreški podložnik,
- od marca do oktobra stalna navzočnost skrbnika skupnega čebelnjaka,
- sistematično pregledovanje panjev in spremljanje stanja,
- pregledi panjev, razvrstitev v pet razredov in določitev ukrepov čebelarjenja,
- vodenje zapisnikov o stanju panjev,
- jesenska tehtanja in letni obračun.

Glavar je v pravila vključil svoje bogato teoretično znanje in dolgoletne praktične izkušnje s čebelarjenjem. Glavarjeva pravila niso bila uradno potrjena in odobrena, saj je to preprečil dvorni dekret o ukinitvi javnih učiteljev čebelarstva, ki je bil izdan 31. oktobra 1781. Ne glede na to pa so edinstven in zelo pomemben dokument iz zgodovine svetovnega in še posebej slovenskega čebelarstva. Iz Glavarjevega pisma Tomlju z dne 28. novembra 1781 (cit. Glonar – 1938) pa je razvidno, da je Glavar odprl čebelarstvo šolo, saj piše: »*Moji dečki ... sedaj imam vsak večer z njimi pouk, ki ga zvesto poslušajo.*«

Zahvala

Glavarjeve rokopise je prebral in prevedel g. France Baraga, pri strokovni redakciji Glavarjevih pravil pa je nesebično pomagal g. Janez Gregori, prof. biol. in čebelar. Obema se najtopleje zahvaljujem. Stroške branja in prevajanja rokopisov sta poravnala g. Anton Koželj in avtor tega sestavka. ■

Viri

1. Arhiv Republike Slovenije – fondi: SI AS 869 Glavar, Peter Pavel, 1751–1784, SI AS 751 Gospostvo Lanšprež, 1708–1864, SI AS 1073 Zbirka rokopisov, 1/24 r, 13. st. – 1941.
2. Bienenzuchtverbreitung, 8. April 1775. V: Sammlung Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740. bis 1780. Dunaj 1786–1787, zvezek VII, št. 1680, str. 204–208 (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=tgb&datum=1776&page=205&size=45> – 4. 9. 2013).
3. Dolenc, Milan. Bibliografija rokopisnih ljudsko-medicinskih bukev in zapisov s slovenskega etničnega območja. 31(1983/1987), str. 31–74, Slovenski etnograf (<http://www.dlib.si/results/?query=%27source%3dznanstveno+%c4%8dasopisje%40AND%40issue%3d1%40AND%40year%3d1983%2f1987%40AND%40srel%3dSlovenski+etnograf%27&browse=znanstveno%20%40AND%40Dasopisje&sortDir=DESC&sort=date&node=besedila/5-141-24&pageSize=25> – 4. 9. 2013).
4. Glavar, Peter Pavel. Vorschlag Beantwortung zur Verbesserung der Bienenzucht in den Kaysl. Königl. Erb-ländern (Prevod: Predlog odgovora za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah), 1768, 26 strani (AS SI 869 Glavar Peter Pavel, 1751–1784).
5. Glavar, P. P. Odgovor na predlog za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah. str. 11–38. Napisano 1768, prevod Stane Mihelič. V: Mihelič, Stane: Anton Janša, slovenski čebelar. Čebelarstvo društvo za Slovenijo. Ljubljana 1934, 163 strani.

vstopi vsak lanšpreški
 a navzočnost skrbnika
 v panjev in spremljanje
 v pet razredov in
 enja,
 panjev,
 bračun.

soje bogato teoretično
 e izkušnje s čebelarje-
 bila uradno potrjena in
 l dvorni dekret o ukini-
 a, ki je bil izdan 31. ok-
 oja so edinstven in zelo
 lovine svetovnega in še
 arstva. Iz Glavarjevega
 mbra 1781 (cit. Glonar
 e Glavar odprl čebelar-
 ki ... sedaj imam vsak
 isto poslušajo.«

prebral in prevedel g.
 ni redakciji Glavarjevih
 agal g. Janez Gregori,
 se najtopleje zahvalju-
 vanja rokopisov sta po-
 r tega sestavka. ■

- fondi: SI AS 869 Glavar,
 SI AS 751 Gospodstvo Lan-
 S 1073 Zbirka rokopisov,

April 1775. V: Sammlung
 vom Jahre 1740. bis 1780.
 VII, št. 1680, str. 204–208
 content/alex?aid=tgb&datu
 =45 – 4. 9. 2013).
 rokopisnih ljudsko-medicin-
 venskega etničnega obmo-
 31–74, Slovenski etnograf
 /?query=%27source%3dz
 n%40AND%40issue%3d1%
 %2f1987%40AND%40srel
 %27&browse=znanstveno%20
 =DESC&sort=date&node=b
 e=25 – 4. 9. 2013).
 ilag Beantwortung zur Ver-
 cht in den Kaysl. Königl.
 log odgovora za izboljšanje
 1 deželah), 1768, 26 strani
 avel, 1751–1784).
 redlog za izboljšanje čebe-
 elah. str. 11–38. Napisano
 ič. V: Mihelič, Stane: Anton
 Čebelarstvo za Slo-
 3 strani.

6. Glavar, Peter Pavel. Hochlöbliche Kais. Königliche Ackerbauss und Künste Gesellschaft (Predlog za dvig čebelarstva), 1781, 55 listov. V dodatku so pravila za čebelarstvo-vrtnarsko šolo na Lanšprežu. Zbirka rokopisov – ARS SI 1073, 1/24 r, 13. st. – 1941.
7. Glonar, Joža. Peter Pavel Glavar. 41(1938)7, str. 105–109, št. 8, str. 121–123, št. 9, str. 139–140, št. 10, str. 152–154, št. 11, str. 169–171 in št. 12, str. 185–186, Slovenski čebelar (<http://www.dlib.si/results/?query=%27source%3dznanstveno+%c4%8dasopisje%40AND%40issue%3d7%40AND%40year%3d1938%40AND%40srel%3dSlovenski+%c4%8debelar%27&browse=znanstveno%20%4%8Dasopisje&sortDir=DESC&sort=date&node=besedila/5-139-39&pageSize=25 – 4. 9. 2013>).
8. Instruktion für die Bienenmeister. V: Sammlung Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740. bis 1780. Dunaj 1786–1787, zvezek VII, str. 208–210 (<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=tgb&datum=1776&size=45&page=209 – 4. 9. 2013>).
9. Janša, Anton. Vollständige Lehre von der Bienenzucht. Wien 1775. (<http://www.dedi.si/isci?q=jan%C5%A1a – 4. 9. 2013>).
10. Kratzer, Johann Augustin. Physikalisch-praktische Diskurse über die sämmtliche Bienenzucht zum Nutzen und Unterricht für alle ökonomischen Liebhaber der neu eingerichteten osterreichischen Bienenpflege. Wien, 1774, 154 strani (<http://gdz.sub.uni-goettingen.de/dms/load/img/?PPN=PPN636577872&ID=DOC=613467 – 7. 4. 2013>).
11. Mihelič, Stane. Anton Janša, slovenski čebelar. Njegovo življenje, delo in doba. Ljubljana 1934, 163 strani.
12. Mihelič, Stane. Peter Pavel Glavar, čebelar, čebelarški pisec, učitelj in organizator, str. 20–65. V: Martin Mencej. Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976, 335 strani.
13. Oražem, France. Peter P. Glavar – čebelar. str. 177–186. V: Škulj, Edo (ur.). Glavarjev simpozij v Rimu. Celje 1999, 400 strani.
14. Postave in zaukazi o čebelarstvu. 1(1873)9, str. 68–70, 12, str. 95–96 in 2(1874)1, str. 3–4, Slovenska čebela (<http://www.dlib.si/results/?query=%27source%3dznanstveno+%c4%8dasopisje%40AND%40issue%3d9%40AND%40year%3d1873%40AND%40srel%3dSlovenska+%c4%8debelar%27&browse=znanstveno%20%4%8Dasopisje&sortDir=DESC&sort=date&node=besedila/5-138-1&pageSize=25 – 4. 9. 2013>).
15. Šalehar, Andrej. Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarstvo-vrtnarsko šolo na Lanšprežu iz leta 1781. Rodica, Novo Mesto, 2013, 40 strani.
16. Valvasor, Janez Vajkard. Landspreis (Lanšprež). Slika 124. V: Topographia Ducatus Carnioliae moderna. Ljubljana 1995, 316 str.
17. www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GU6NHIQO.

Čebelarstvo društvo Zagorje 1978-2014 (I. del)

Marjan Skok, margareta.skok@gmail.com

Na občnem zboru ČD Zagorje, ki je potekal 16. januarja 2015, je društvo pričakovalo veliko spremembo, saj je dolgoletni predsednik društva Jožef (Jože) Smrkolj, dipl. inž., vodenje društva prepustil mlajši generaciji. Za predsednico društva je bila izvoljena Marinka Dolinšek. S tem ne mislim, da se bo delovanje društva spremenilo – to bo pač odvisno od truda novega vodstva, pa tudi od sreče –, vendar so bili dosežki našega društva v obdobju vodenja zdajšnjega predsednika tako veliki, da jih bo težko preseči ali doseči. Priznati pa moram, da nas je v tem obdobju duhovno vodil Jože Smrkolj in prevzel tudi odločilne naloge. Zato želim ob njegovem odhodu s predsedniškega položaja navesti in analizirati njegova in naša dela ter uspehe.

Jože Smrkolj, ki bo marca na jožefovo izpolnil 71 let, se je v naše društvo včlanil leta 1968. Leta 1978 je zelo dejaven 63-letni predsednik društva France Guna zaradi starosti prosil za razrešnico. Predsednik je postal Ciril Zaletel, tajniške posle pa je od Franca Kluna prevzel Jože Smrkolj. Od tedaj je postalo naše društvo zelo dejavno, saj se je povečalo tako število strokovnih predavanj kot tudi število strokovnih izletov.

Čebelarstvo dom na Izlakah

Kmalu po prihodu Jožeta Smrkolja smo se začeli pogovarjati o zgraditvi svojega doma. V njem naj bi imeli predavalnico za 50 ljudi, pisarno za tajništvo in arhiv ter po možnosti tudi gostinski lokal, s katerim bi lažje vzdrževali objekt.

Leta 1979 smo izvolili gradbeni odbor. Leto pozneje smo pod razvalinami Medijskega gradu na Izlakah našli izjemno lepo parcelo, zato smo od družine Zupančič iz Kolovrata zemljišče tudi kupili. Leta 1981 smo dobili gradbeno dovoljenje in začeli graditi dom.

Za graditev doma nam tedanja država ni namenila niti dinarja, le Občina Zagorje nam je dovolila zbirati prostovoljne denarne ali druge prispevke. V zbiranje smo bili vključeni vsi člani društva, tako da smo zbrali več kot tisoč prispevkov.

Naj opišem samo enega od večjih prispevkov. Podjetje ETI na Izlakah je bilo lastnik gozda na bregu nad tovarno, tega pa je bilo treba po gozdarskih pravilih urediti, to je posekati zrel les. Namesto da bi to delo opravilo podjetje, ki se s takimi deli ni ukvarjalo, nam je ETI po Jožetovi zaslugi dovolil,